

Jiráček, Jiří

Shrnutí

In: Jiráček, Jiří. *Adjektiva s internacionálními sufixálními morfy v současné ruštině v porovnání s češtinou*. Vyd. 1. V Brně: Univerzita J.E. Purkyně, 1984, pp. 127-128

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/121999>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

SHRNUTÍ

Tato monografická práce je příspěvkem k popisu dílčí oblasti derivační problematiky současné ruštiny. Navazujeme v ní na svou knihu o internacionálních sufixech substantiv (Jiráček, 1971) a klademe si stejné úkoly a cíle. Rovněž metodologický postup v zásadě zachováváme stejný, více pozornosti však věnujeme morfémové a morfonologické charakteristice zkoumaných jazykových útvarů.

Záběr výzkumu byl ve srovnání s uvedeným dílem o substantivech rozšířen, neboť byly prozkoumány všechny internacionální sufixální morfy adjektiv, které se v současné ruštině připojují k tzv. volným kořenům. Jsou to tyto morfy: *-al'n-*, *-ial'n-*, *-onal'n-*, *-ual'n-*, *-arn-*, *-orn-*, *-ozn-*, *-ezn-*, *-onn-*, *-ivn-*, *-abel'n-* a *-ibel'n-*. Do výzkumu jsme zařadili jen adjektiva v současné ruštině slovotvorně motivovaná; vzhledem k neustále narůstajícímu významu odborné terminologie pojali jsme do výzkumu i úzce odborná slova, jejichž derivační struktura je zřetelná pouze v rámci příslušného terminologického subsystému.

Na základě důkladné morfémové a zejména slovotvorné analýzy téměř jedenácti set ruských adjektiv s uvedenými dvanácti sufixálními morfy obsahujícími internacionální element docházíme — podobně jako v knižním díle o substantivech — ke zjištění, že pojmenování s internacionálními sufixy tvoří na jedné straně autonomní složku lexikálního a derivačního systému současné ruštiny (v češtině ještě výrazněji než v ruštině) — pádným důkazem může být zjištěná spojovatelnost (konektibilita) internacionálních sufixálních morfémů téměř výlučně jen s cizími základy, resp. kořeny, a dále jejich charakteristika akcentuační v ruštině (nikoli ovšem v češtině) — na druhé straně je však zmíněná autonomnost pouze relativní, neboť internacionální sufixální elementy podléhají asimilačnímu vlivu různých systémových plánů jednotlivých národních jazyků, v našem případě ruštiny, srov. např. jejich odlišnou fonetickou i grafickou podobu v porovnání s podobou v původním jazyce, začlenění slov jimi derivovaných do morfologického i slovotvorného systému, viz jejich adaptaci nejen výrazovými prostředky paradigmatického systému, ale též — na rozdíl od mezinárodních přípon substantiv — prostředky derivačními (sufixem *-n-* v ruštině a *-n'* v češtině).

Adjektiva se zkoumanými sufixálními morfy byla vtažena — některá více, jiná méně — jak do tvarotvorného (tvoření jmenných tvarů, gradace), tak do slovtvorného systému současné ruštiny. Maximální index derivability, a to jak pokud jde o připojování derivačních morfémů přejatých, tak i domácích, mají zcela výrazně adjektiva s *al*-ovými morfy. Vzdáleným katalyzátorem životnosti *al*-ového sufixálního morfému v ruštině ve srovnání s češtinou je patrně existence a značná frekvence deverbativních adjektiv domácích typu *vyšival'nyj*.

Dochází rovněž k sémantickým posunům u některých zkoumaných přejatých slov v jazyce cílovém; máme na mysli „zjakostnění“ celé řady přídavných jmen, srov. např. fr. *doctoral* a rus. *doktoral'nyj*. U celé množiny adjektiv na *-onn(yj)*, jež je nejpočetnější ze všech zkoumaných slovtvorných typů, zjišťujeme výrazné segmentační změny v porovnání francouzsko-ruském; jde o svého druhu interlingvální perintegraci.

Shrneme-li vše předešlé, můžeme uzavřít konstatováním, že prozkoumaná adjektiva s internacionálními sufixálními morfy podléhají v současné ruštině sice omezené, ale přece jen dosti značné a hlavně diferencované nacionalizaci.

Prozkoumané internacionální sufixální morfy adjektiv patří — s výjimkou morfu *-ezn-* (a vlastně též *-ibel'n-*) — k produktivním derivačním prostředkům současné ruštiny. Důkazem může být celá řada novotvarů obsahujících prozkoumané internacionální sufixy, které jsou zaregistrovány v nejnovějších slovnících ruských neologismů (NSZ a NRL), jakož i nemalý počet námi vyexcerpovaných pojmenování lexikograficky doposud nezafixovaných. Nejproduktivnější, a to především v odborné terminologii, jsou morfy *-onn-* (díky častému a snadnému spojování se základy substantiv na *-cija*, zejména na *-acija*), dále morfy *-al'n-*, *-ivn-*, v lékařské terminologii *-ozn-* a v pracovní mluvě některých intelektuálních profesí *-abel'n-*.

Obecně lze uzavřít konstatováním, že internacionální sufixální morfy se vzájemně doplňují se sufixálními morfy domácími, fungujíce zpravidla v odborných termínech nebo v terminologizovaných pojmenováních. Potvrzuje se tak zjištění, k němuž dospěl před časem ve své knižní monografii přední badatel v oblasti jazykových internacionalismů sovětský jazykovědec V. V. Akulenko: „... internacional'noje ne protivostoit nacional'nomu, a voploščajetsja v nem, sostavljaja, narjadu s nacional'no-specifičeskimi čertami, važnejšuju sostavnuju čast' nacional'nogo.“ (Akulenko, 1972, s. 199).